

شرح حال میراث شناس و محقق برجسته معاصر سید احمد حسینی اشکوری

تدوین: سید صادق حسینی اشکوری

شبهای ماه مبارک رمضان و بعضی اوقات دیگر با دوستش شیخ حامد واعظی سبزواری کتاب *الامالی* شریف مرتضی، *القصاصد السبع العلویات* ابن ابی الحدید، *القصاصد السبع المعلقه* زوزنی و بخشی از مقامات حریری را مباحثه نمود
پس از بازگشت به نجف اشرف در مدرسه وسطی (آخوند) سکنی گزیده در درس و بحث متمحض شد. سطوح عالیہ را نزد شیخ

سید احمد فرزند علی فرزند حسن فرزند علی حسینی معروف به اشکوری، منسوب به اشکور از توابع گیلان است که نسب او به امام محمد باقر (ع) می‌رسد. جدش سید حسن از قریه کیارمش در اشکور، به نجف اشرف هجرت نموده و آنجا سکنی گزید فرزندان و فرزندزادگان او نیز در نجف تولد یافته و نشو و نما کردند

تولد و تحصیلات:

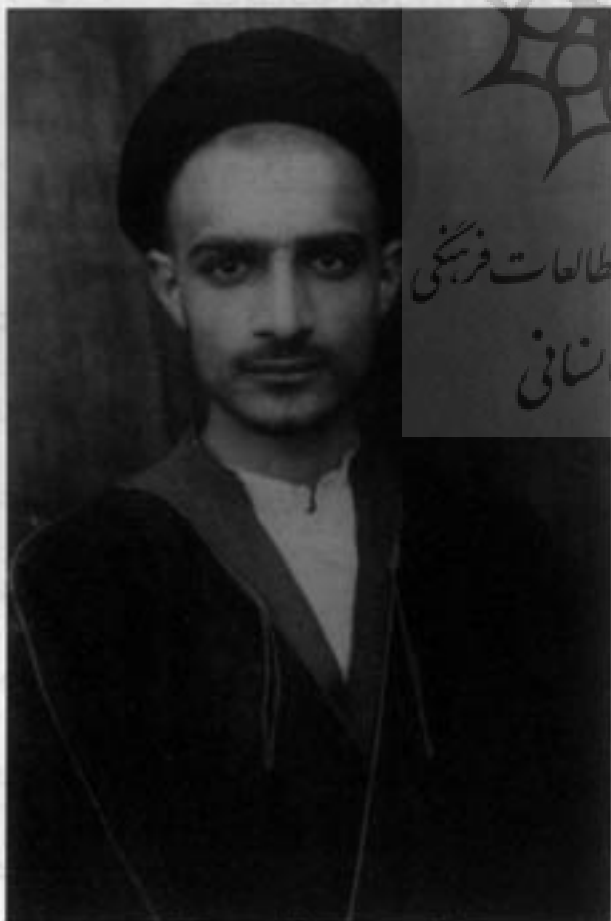
سید احمد اشکوری در شب ۱۲ ربیع الاول ۱۲۵۰ هجری قمری مطابق با ۱۳۱۰ شمسی در نجف اشرف در خاندانی روحانی متولد شد - و در آن زمان از فقر شدیدی رنج می‌بردند. پدرش در نه سالگی او را به مکتب فرستاد. در سه‌ای اولیه قرآنت را نزد بعضی از بانوان باسواد فراگرفت، قرآن کریم و گلستان سعدی و برخی از کتابهای تاریخ و شعر و ادبیات فارسی را نزد شیخ علی اکبر اموخت و در همان زمان، از همساکردی‌های خود در فن کتابت و قرآنت و انشاء پیشی گرفت. جامع المقدمات را نزد پدرش سید علی شروع کرد و ولی استمرار نیافت لذا تتمه آن را نزد سید نور الدین کازرونی ادامه داد، فولاد الصمدیه و حاشیه تهذیب المنطق بزدی و شرح نظام و سیوطی و شرح تلمیحه را نزد شیخ محمد رشتی فراگرفت و حاشیه را بار دیگر نزد شیخ کاظم تبریزی خواند. بخش دیگری از کتابهای ادبی را نزد شیخ محمد علی مدرس افغانی فراگرفت، و جلد اول شرح لمعه را نزد شیخ غلامرضا باقری اصفهانی شاگردی کرد.

هفده ساله بود که به دلیل مشکلاتی راهی بغداد شد. چهار سال به کسب و کار و تجارت اشتغال داشت ولی رشته خود را با دانش و علم نگسیخت. شبها و ایام تعطیل نزد شیخ فاضل لنکرانی شرح باب حادی عشر و بخش مهمی از شرح تجرید را فرا گرفت و از او استفاده زیادی در مباحث عقلی و کلامی کرد. بار دیگر جلد اول شرح لمعه را نزد شیخ هادی شطیط خواند.

یکی از مهمترین اقدامات وی، اقدام به بازدید از کتابخانه‌های شخصی و عمومی، و فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی بود که تا آن هنگام فهرست نشده بود. او به کشورهای مختلف اروپایی و عربی و جز آنها سفر کرده و در اثناء آن بیش از یکصد کتابخانه را بازدید نموده و فهرست بسیاری از آنها را تهیه نمود.

استاد اشکوری در کنار کارهای علمی، در بعضی از کنگره‌ها و همایش‌ها نیز مشارکت داشت و در آنها به ایراد سخنرانی می‌پرداخت. از مهمترین آنها می‌توان به کنگره «یوم الحسین (ع)» در لندن اشاره کرد که سال ۱۴۰۴ قمری برگزار شد و نیز کنگره «سادات و نقش تاریخی آنها» که در رم - ایتالیا به سال ۱۹۹۸ میلادی برگزار شد. استاد اشکوری علیرغم اینکه سالیان پیری را با ضعف شدید قوه بصره، کمر درد مزمن و برخی از بیماری‌های دیگر طی می‌کند، اما همچنان با اشتیاق فراوان قلم از دست نیافتنده با تنظیم ساعات کاری خویش در طول شبانه‌روز، به تکمیل تألیفات گران‌بهایش ادامه می‌دهد. بیشترین اهتمام وی به تکمیل *تراجم الرجال، المفصل فی تراجم الأعلام، الترات العربی المخطوط فی مکتبات ایران العامة، و فهرست نسخه‌های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی* است.

استاد سید احمد اشکوری ۱۳۷۱ ق.

محسن هراتی و شیخ علی اخوان خراسانی و شیخ محمد علی مدرس افغانی خوانند و کفایة الاصول را نزد شیخ مجتبی لنکرانی تلمذ نمود. در عروض و قوافی و بخشی از علم هیئت و فلک از استادش شیخ مرتضی مدرس گیلانی بهره برد.

چون دروس حوزوی آن هنگام او را قانع نکرد و احساس می‌کرد باید کاری انجام دهد که در حوزه‌های آن زمان کمتر بدان می‌پرداختند به تصحیح کتب و تحقیق آثار مخطوط روی آورد ولی در عین حال از مجالس خصوصی اساتید بزرگ مانند مرحوم آیت الله سید ابوالقاسم خوئی بهره می‌برد.

پس از مهاجرت به قم نیز از علامه طباطبایی - صاحب‌المیزان - بهره‌های علمی پراکنده می‌برد. در قم نیز به تدریس شرح ابن عقیل، تبصرة المتعلمین و تشریح الاسلام مشغول بود ولی پس از گذشت حدود یک سال و نیم، تدریس را نیز رها کرده و به تألیف و تحقیق پرداخت.

عشق به مطالعه کتاب از کودکی در او ریشه دواند. کتاب را در هر موضوعی بود - علمی، تاریخی، سیاسی، و رمان - از اول تا آخر می‌خواند و این کار تا بحال نیز ادامه دارد.

مطالعه در موضوعات مختلف علاوه بر خلاقیت در سبک نگارش فارسی، و قوت و متانت تألیفات به زبان عربی، در او ایجاب معلوماتی نموده که جوانان و افراد سئوال‌کننده را در موضوعات مورد نظرشان پاسخگو بوده و قانع می‌سازد. از خصوصیات استاد می‌توان بدین موارد اشاره کرد: صبر و پشتکار فراوان در انجام فعالیت‌های علمی، عدم ترس از کارهای بزرگ، صراحت لهجه، چهره جندی با طبع مزاح، علاقه به پیادمری، کمی خوراکی اعتدال در خواب، علاقه شدید به مطالعه، خط زیبا، تالی در کلام و نگارش، اطلاق اجتماعی، پژوهش زیاد، گویی (در کتابت، نام‌نگاری، تلفظ و...)، اهتمام به صلوة از جام، کمک‌های مالی و اعتباری به اشخاص مختلف و عدم دخالت در امور سیاسی و نظم در برنامه‌های کاری.

دنیای تألیف و تحقیق:

سال ۱۳۸۰ هجری قمری سال ورود جناب استاد اشکوری در میدان تألیف و تحقیق بود. وی پس از بازگشت از بغداد به نجف و صرف آنچه در بغداد ذخیره نموده بود، چون صرف وجوهات را در غیر مورد فقرا و تهیدستان ضرورت نمی‌دانست، تصرف در این گونه اموال نمی‌نمود. از این رو مناسبترین راه درآمد را تصحیح کتب دید.

تصحیح کتابها که برای چاپخانه‌ها صورت می‌گرفت، با تمام مشکلاتی که داشته و دارد، راه خوبی برای ورود به دنیای تحقیق و تألیف بود. در این راه رفته‌رفته تألیفات و تحقیقات گران‌بهای از خود باقی گذارد که هر کدام افتخاری برای میراث شیعه می‌باشند.

مطالعات فرهنگی
علوم انسانی

آثار و تالیفات :

آثار علامه سید احمد حسینی اشکوری بالغ بر ۱۶۴ مجلد مشتمل بر ۹۵ عنوان می باشد، و بیش از پنجاه مقاله در موضوعات گوناگون. این آثار را می توان به پنج بخش ذیل تقسیم نمود :

الف) تالیفات چاپ شده:

تعداد مجلدات این تألفات ۷۴ جلد می باشد و عناوین ذیل :

۱- اجازات الحدیث (علامه مجلسی)

۲- الامام الثائر

۳- الامام الحکیم

۴- الامام الشاهرودی

۵- التراث العربی فی مکتبه آیه الله المرعشی، ۶ جلد

۶- تراجم الرجال، ۴ جلد

۷- التعریف بالتراث، که در مجله «الهدای» بخشی از آن به چاپ

رسیده است.

۸- تلامذة العلامة المجلسی و المجازون منه

۹- حیاة الشریف المرتضی

۱۰- دلیل المخطوطات، جلد اول

۱۱- راهنمای فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله

مرعشی، ۲ جلد

۱۲- السیده سکینه بنت علی (ع)

۳۱- علی هاشم الذریعه

۱۴- فهرست مخطوطات خزانه الروضة الحیدریه

۱۵- فهرست مخطوطات الرشتی

۱۶- فهرست نسخه های خطی خاندان میبدی - کرمانشاه

۱۷- فهرست نسخه های خطی کتابخانه عمومی امام هادی

(ع)

۸۱- فهرست نسخه های خطی کتابخانه مدرسه آیت الله

بروجردی - کرمانشاه

۱۹- فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله خونی

مشهد

۲۰- فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله گلپایگانی،

جزء اول

۲۱- فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی، ۲۷

جلد

۲۲- فهرست نسخه های خطی کتابخانه خورشید گردیزی -

ملتان، پاکستان

۲۳- فهرست نسخه های خطی کتابخانه شخصی میبدی -

مشهد

۲۴- فهرست نسخه های خطی کتابخانه صدوقی یزدی - یزد

۲۵- فهرست نسخه های خطی کتابخانه فرهنگ و ارشاد

اسلامی - کاشان

۲۶- فهرست نسخه های خطی کتابخانه مؤسسه امام صادق

(ع) - قم

۲۷- فهرست نسخه های خطی کتابخانه مفتی الشیعه - قم

۲۸- فهرست نسخه های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی، ۷

جلد

۲۹- مؤلفات الزیدیه، ۳ جلد

۳۰- المخطوطات العربیه فی مرکز احیاء التراث الاسلامی، ۲

جلد

ب) تالیفات چاپ نشده :

این تالیفات نیز ۳۰ عنوان بوده که در بیش از ۴۰ جلد قابل چاپ

می باشند :

۱- احسن الاثر فی اعلام القرن الخامس عشر

۲- پراکنده ها

۳- تحفه الزمن باجازات اعلام الیمن

۴- اجازات الحدیث

۵- التراث العربی المخطوط فی مکتبات ایرن العامه

۶- تقدیم الکتب و تقریظها

۷- حدیث جوله

۸- حوادث و خواطر

۹- دلیل المخطوطات (جلدهای دوم و سوم)

۱۰- دیوان الاریلی

۱۱- شترود غفیر

۱۲- سمیر الادیب

۱۳- شاعران فارسی سرا

۱۴- شخصیات بلارتوش

۱۵- صدف و خرف

۱۶- الطرق و المجازات الی ما اصدرته من الاجازات

۱۷- عرض حال، بخشی از آن در « حدیث عشق » زیر چاپ

می باشد

۸۱- فهرست کتابخانه جلیلی - کرمانشاه

۱۹- فهرست کتابخانه مدرسه نوربخش - بروجرد

۲۰- فهرست مکتبه الامام الحکیم - نجف اشرف

۲۱- فهرست نسخه های خطی مرکز احیاء میراث اسلامی (تتمه

مجلدات در حال تألیف)

- چاپ شده است .
- ۵- تبصرة المتعلمين، علامه حلی، چاپ قم، تهران و بیروت.
- ۶- تميم أمل الأمل، شیخ عبدالنبي قزوینی، چاپ قم سال ۱۴۰۷ هـ. ق.
- ۷- تسلية الفؤاد فی بیان الموت و المعاد، سید عبدالله شبر، تحقیق به همراه رضا استادی، چاپ قم سال ۱۳۹۳ هـ. ق. مکرر چاپ شده است.
- ۸- تعلیقه أمل الأمل، میرزا عبدالله افندی، چاپ قم سال ۱۴۱۰ هـ. ق.
- ۹- تکمله أمل الأمل، سید حسن صدر، چاپ قم سال ۱۴۰۶ هـ. ق. و بیروت سال ۱۴۰۷ هـ. ق.
- ۱۰- جمل العلم و العمل، شریف مرتضی، چاپ نجف سال ۱۳۸۷ هـ. ق.
- ۱۱- دیوان ابی المجد اصفهانی، شیخ محمد رضا نجفی اصفهانی، چاپ قم سال ۱۴۰۸ هـ. ق.
- ۱۲- الذخیره فی علم الکلام، شریف مرتضی، چاپ قم سال ۱۴۱۱ هـ. ق.
- ۱۳- الفرعه الی تصانیف الشیعه جلد ۲۶، چاپ مشهد سال ۱۴۰۵ هـ. ق. در بیروت مکرر چاپ شده است.
- ۱۴- رجال الکشی، چاپ نجف بدون تاریخ.
- ۱۵- رسائل الشریف المرتضی، مجموعه اول چاپ نجف سال ۱۳۸۶، مجموعه چهارم چاپ قم.

- ۲۲- قصه حیاتی
- ۲۳- قطف الازهار
- ۲۴- المخطوطات العربیه فی مرکز احیاء التراث الاسلامی (تتمه مجلدات در حال تألیف)
- ۵۲- مستدرکات فهرست کتابخانه مرعشی
- ۲۶- معجم اعلام الامامیه
- ۲۷- معجم المؤلفات القرآنیه
- ۲۸- المفصل فی تراجم الاعلام
- ۲۹- مذهب الذریعه الی تصانیف الشیعه
- ۳۰- نهج البلاغه فی الشعر العربی

ج) کتابهای تحقیق شده:

- ۲۶ عنوان کتاب در ۴۶ مجلد بدین قلم تحقیق شده که تفصیل آن چنین است:
- ۱- اطائب الکلم فی بیان صله الرحم، شیخ حسن کرکی عاملی، چاپ قم سال ۱۳۹۴ هـ. ق.
- ۲- الامام الحسین و اصحابه، شیخ فضل علی قزوینی، چاپ قم سال ۱۴۱۵ هـ. ق. جزء اول
- ۳- أمل الأمل، شیخ حر عاملی، چاپ نجف سال ۱۳۸۵ هـ. ق.
- ۴- دو مجلد در ایران و بیروت مکرر چاپ شده است.
- ۴- تاریخ ثورة النجف، شیخ محمد امین صدر الاسلام خونی، چاپ قم سال ۱۴۱۶ هـ. ق. در جزء سوم « میراث اسلامی ایران »

با حاج میرزا احمد خطاط زنجالی در کتابخانه آیت الله مرعشی

رضا غراوی، چاپ نجف سال ۱۳۸۸ هـ. ق. جلد اول
 ۲۷ - مائز من القرآن فی أهل البيت (ع) حسین بن حکم
 الحیرى، چاپ قم سال ۱۳۹۵ هـ. ق.
 ۲۸ - مؤلفون الشيعة فی صدر الاسلام، سید عبدالحسین شرف
 الدين عاملی، چاپ نجف سال ۱۳۸۵ هـ. ق. در تهران افست چاپ
 شده است.
 ۲۹ - المجلسیه، سید علی حسینی میبدی، چاپ قم سال ۱۴۲۵
 هـ. ق.
 ۳۰ - مجمع البحرين و مطلع النیرین، شیخ فخر الدین طریحی،
 چاپ نجف سال ۱۳۸۱ هـ. ق. شش مجلد در ایران و بیروت مکرر
 چاپ شده است.
 ۳۱ - منتخب التصانیف، نور الدین اخیاری کاشانی، چاپ قم سال
 ۱۳۹۷ هـ. ق. ضمن «دلیل المخطوطات».
 ۳۲ - نزہة الناظر فی الجمع بین الأسماء و النظار، شیخ یحیی
 بن سعید حلّی، چاپ نجف سال ۱۳۸۶ هـ. ق. در قم مکرر چاپ
 شده است.
 ۳۳ - نهج الايمان، زین الدین علی بن یوسف بن جبر، چاپ قم
 سال ۱۴۱۸ هـ. ق.
 ۳۴ - نهج المسترشدين فی اصول الدين، علامه حلّی، چاپ قم
 بدون تاریخ
 ۳۵ - وصف العلماء علم الهدی کاشانی، چاپ قم سال ۱۳۷۴ هـ.
 ش. ذیل جزء دوم کتاب «میراث اسلامی ایران».

۱۶ - ریاض العلماء و حیاض الفضلاء میرزا عبدالله افندی
 اصفهانی، چاپ قم سال ۱۴۰۱ هـ. ق. شش مجلد و جلد هفتم در
 سال ۱۴۱۵ هـ. ق. چاپ شده است.
 ۱۷ - ست آراجزی، سید علی حسینی میبدی، چاپ قم سال
 ۱۴۲۵ هـ. ق.
 ۱۸ - شرح الأرزوزة البطحیة، سید علی حسینی میبدی، چاپ
 قم سال ۱۴۲۵ هـ. ق.
 ۱۹ - ضیافة الاخوان، آقا رضی قزوینی، چاپ قم سال ۱۳۹۷
 هـ. ق.
 ۲۰ - فضل زیارة الحسین (ع)، شریف شجری، چاپ قم سال
 ۱۴۰۳ هـ. ق.
 ۲۱ - فقه القرآن، قطب رلوندی، چاپ قم سال ۱۴۰۵ هـ. ق.
 دو مجلد
 ۲۲ - فهرست آل بویه، شیخ سلیمان ماحوزی، چاپ قم سال
 ۱۴۰۴ هـ. ق.
 ۲۳ - قس من تفسیر القرآن الکریم، شیخ علی سماکه الحلّی،
 چاپ نجف سال ۱۳۹۱ هـ. ق.
 ۲۴ - کتاب القضاء میرزا حبیب الله الرشتی، چاپ قم سال ۱۴۰۱
 هـ. ق.
 ۲۵ - کشف الریبه عن أحكام الغیبه، شهید زین الدین بن علی
 عاملی، چاپ نجف سال ۱۳۸۲ هـ. ق.
 ۲۶ - اللب اللباب فی غریب اللغة و الحدیث و الكتاب، شیخ محمد

در کنار آية الله سيد محمد علي روشاني حجة الاسلام والمسلمين سيد جواد شهرستاني ۱۴۱۸ قمری

۶۳- هیئته و الاسلام، سید هبة الدين شهرستانی، چاپ نجف سال ۱۳۸۱ و ۱۳۸۴ هـ. ق

د: کتابهای ترجمه شده

کتابخانه رابطه العالم الاسلامی تألیف میرزا خلیل کمرهای و القرآن فی الاسلام علامه طباطبایی از فارسی به عربی ترجمه شده است.

ه: مقالات

شمار مقالاتی که به قلم استاد اشکوری در عراق و ایران به عربی و فارسی چاپ شده فراوان است، ولی چون به جمع آوری آنها اهمیتی نداشتند لذا بسیاری از آنها فعلاً در دسترس نیست؛ بعضی از مقالات

چاپ شده از قرار زیر است:

- ۱- اجازات العلامة المجلسی (میراث حدیث شیعه، دفتر چهارم)
- ۲- وصف العلماء (میراث اسلامی ایران، دفتر دوم)
- ۳- گزیده نسخه‌های خطی کتابخانه فاضل خونساری (میراث اسلامی ایران، دفتر دوم)
- ۴- نگاهی به دو ترجمه عربی رباعیات خیام (طلایه، سال اول شماره دوم)

- ۵- اجازات شهرستانی (میراث حدیث شیعه، دفتر پنجم)
- ۶- تاریخ ثورة نجف (میراث اسلامی ایران، دفتر سوم)
- ۷- مخطوطات مکتبه فحول القزوينی (تراثنا، شماره ۲، سال اول)

۸- زندگی نامه خودنوشت شیخ آقا بزرگ تهرانی (میراث حدیث شیعه، دفتر اول)

۹- مکتبه الحاج هدایتی (تراثنا، شماره ۳ و ۴، سال اول)

۱۰- معرفی چند نسخه خطی از کتابخانه نوریخس (وقف میراث جاویدان، سال ۶ شماره ۱)

۱۱- ولایت نامه امیرالمؤمنین (ع) علی خان کرکی (ق ۱۰۱) (میراث حدیث شیعه، دفتر نهم)

۱۲- الامام الحسین فی الادب العربی (کنفرانس لندن، ۱۴۰۴ هـ. ق)

با آقای غورشید گردیزی در اسلام آباد

مشهد- منزل اردیبهشت ۱۳۷۰

چهارم

- ۱۹- التعريف بالتراث: المغنى ابن فلاح (مجلة الهادى، سال ۳ شماره ۱)
- ۲۰- التعريف بالتراث: المحيط الاعظم (مجلة الهادى، سال ۳، شماره ۵)
- ۲۱- نگاهی به كتاب نهاية التحصيل (سفينه، شماره ۲)
- ۲۲- فهرست مخطوطات مكتبة الجزائرى (الذخائر، سال ۳، شماره ۹)
- ۲۳- مكتبة الفيض المهدوى (تراثنا، شماره ۱ و ۲ سال ۶۱)
- ۲۴- مكتبة المهدي - قم (تراثنا، شماره ۱ و ۲ سال ۸۱)

- ۱۳- صون كرامة السادة (كنفرائس رم - ۱۹۹۸ م)
- ۱۴- موقوفات امير المؤمنين (ع) (وقف ميراث جاويدان، سال ۲، شماره ۴)
- ۱۵- نسخهای نادر از تاريخ مدينه « تحقيق النصره » (وقف ميراث جاويدان، سال ۳، شماره ۲)
- ۱۶- التعريف بالتراث: مسالك الدين و محاج المجتهدين (مجلة الهادى)
- ۱۷- التعريف بالتراث: الاثنا عشرىات (مجلة الهادى)
- ۱۸- التعريف بالتراث: عوالم العلوم و المعارف (مجلة الهادى)

پيغمبر اشرف منزل ايت الله شيخ شمس الدين واعظ

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

پس نوشتها:

- ۱- بخشی از مجلدات اول تا سوم دليل المخطوطات قم، سال ۱۳۳۴ هـ. ق به صورت جزوههای مستقل در ۱۲ عنوان چاپ شده بدین تفصيل:
- مخطوطات مكتبة النجومى - كرمانشاه
 - مخطوطات مكتبات دزفول
 - مخطوطات مكتبة عبدالمعظم الهادى - ضحيان، يمن
 - مخطوطات مكتبة الازديلى - قم
 - مخطوطات مكتبة الاسماعيليه - شاهرود
 - مخطوطات مكتبة الامان هادى (ع) - مشهد
 - مخطوطات مكتبة الجزائرى النجفى - النجف الاشرف
 - مخطوطات مكتبة السيد الرضوى - كراتسى
 - مخطوطات مكتبة فحول القزوينى - قزوین
 - مخطوطات مكتبة البروجردى - كرمانشاه
 - مخطوطات مكتبة المر تسوى - مشهد
 - مخطوطات مكتبة الميبدى - مشهد
- ۲- كتابهای فرلوانى نیز استاد لشكورى در تصحيح آنها مساعدت نموده و يا تمامی آنها تصحيح نموده است و به جهاتی نام ایشان در كتابها درج نشده است. آمار فوق به استثنای این گونه كتابها می باشد.